

Основними об'єктивними методами в Австралії є психометричне оцінювання, визначення наявності ключових ознак випереджаючого розвитку, контроль рівня підготовки, тестування музичних і художніх здібностей, оціночне тестування, перевірка завданнями наступних років навчання та творчі завдання. Основними суб'єктивними методами є думки однокласників, вчителів, батьків та власна думка. Досвід Австралії у визначенні обдарованості учнів може стати орієнтиром для розробки модернізованих методів і програм навчання талановитих дітей в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Curriculum Council. Curriculum Framework for Kindergarten to Year 12 Education in Western Australia / Curriculum Council. – Osborne Park, W.A. : The Council. – 1998 – P. 289-320.
2. Gagné, F. Building gifts into talents: Brief overview of the DMGT 2.0. / F. Gagné // Gifted. – 2009. – № 152. – P. 5-9.
3. Harrison, C. Giftedness in Early Childhood / C. Harrison // Gifted Education Research Resource and Information Centre. – Sydney. – 1995. – P. 14-19.
4. Robinson, N.M. The use of standardized tests with young gifted children. / N. M. Robinson, H. Robinson // P. N. Klein and A. J. Tannenbaum (eds). To be young and gifted. – New Jersey : Ablex. – 1992. –P.141-170.
5. Rogers, K. B. Re-Forming Gifted Education: How Parents and Teachers Can Match the Program to the Child. / K. B. Rogers. – Great Potential Press – 1st ed. – 2002. – 520 p.
6. Talented and Gifted Students eTAGS – Early Childhood. / Gifted and Talented Branch. – Department of Education : WA – 2010. – 42 p.

УДК 37.035 316.74:7

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

Локарева Г.В., д.пед.н., професор

Запорізький національний університет

У статті порушено питання застосування інформаційної системи творів мистецтва в соціально-педагогічній реабілітації. Представлено постановку проблеми типології та засобів реабілітаційних технологій у контексті дослідження різними галузями наук. Розглядається інформаційна система творів мистецтва як засіб соціально-педагогічної реабілітації. Розкрито змістовне навантаження кожного типу інформації цієї системи, його потенційна можливість і визначено форми використання в певних видах діяльності соціального педагога.

Ключові слова: реабілітація, реабілітаційна система, соціально-педагогічна реабілітація, інформаційна система творів мистецтва, типи художньо-естетичної інформації, соціальний педагог, професійна діяльність соціального педагога.

Локарева Г.В. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ СРЕДСТВАМИ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье поднимаются вопросы применения информационной системы произведений искусства в социально-педагогической реабилитации. Представлена постановка проблемы типологии и средств реабилитационных технологий в контексте исследования различными научными направлениями. Рассматривается информационная система произведений искусства как средство социально-педагогической реабилитации. Раскрыта содержательная нагрузка каждого типа

информации этой системы, её потенциальная возможность и определены формы использования в некоторых видах деятельности социального педагога.

Ключевые слова: реабилитация, реабилитационная система, социально-педагогическая реабилитация, информационная система произведений искусства, типы художественно-эстетической информации, социальный педагог, профессиональная деятельность социального педагога.

Lokareva G. V. SOCIAL AND EDUCATIONAL REHABILITATION BY ART INFORMATION RESOURCES / Zaporizhzhia national university, Ukraine.

The article focuses on using art information resources in the social and educational rehabilitation. The issues concerning typology and means of rehabilitation technologies studied by different scientific schools are analyzed. The art information resources are examined as means of social and educational rehabilitation. The content message of the each type of the system's information, its potential and the forms to be used by a social educator in the activities are studied.

Key words: rehabilitation, rehabilitation system, social and educational rehabilitation, art information resources, types of art and aesthetic information, social educator, social educator's professional activities.

Проблема реабілітаційних технологій завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціологічних досліджень у різних країнах світу. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки молодь формується в складних соціокультурних умовах, економічних і політичних суперечностях, невірноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства.

Кожна галузь знань досліджує реабілітаційні процеси у своєму контексті з певним співвідношенням форм реабілітації особистості. Відповідно, працюють різні види реабілітації: загальна реабілітація, психологічна й соціально-психологічна, медична, соціально-педагогічна, соціально-трудова, спортивна, побутова, фізична, технічна, професійна, творча, духовна, культурна, комплексна реабілітація тощо. Цей великий різновид складає цілісну реабілітаційну систему.

Система реабілітаційної роботи будується на теоретико-методологічних засадах особистісно-орієнтованого гуманістичного підходу до особистості, відповідно до Закону про освіту, змісту виховання в національній школі, на основі Конвенції про права дитини, положень закону України про охорону дитини, національних програм протидії зловживанню наркотичних засобів, профілактики захворюваності на СНІД, боротьби зі злочинністю тощо. У вказаних вище наукових галузях знань різнопланово висвітлено концептуальні положення (Л.М. Силкіна, Л.Г. Грачов), зміст, форми та методи реабілітації як системи, процесу, комплексу реабілітаційних заходів (Н.М. Платонова). Педагогічна сутність процесу реабілітації розкривається авторами Є.Д. Агеєвим, І.Д. Зверевою, Л.Г. Коваль, С.Р. Хлебик. Певні наукові дослідження присвячені окремим різновидам реабілітації: соціальна (В.П. Біран), соціально-трудова (С.О. Гільд, Н.С. Орловська, М.В. Рейфман, С.О. Хрустальов, І.М. Язвіна), реабілітація за допомогою фізкультури і спорту - фізична реабілітація (А.С. Вовканич, В.М. Трач, Г.В. Тупайло). Активну, творчу можливість мистецтва й культури в самовизнанні, самоствердженні, самореалізації та творчій, духовній, культурній реабілітації відзначено в наукових роботах О.І. Арнольда, Є.О. Баллера, М.С. Злобіна, Л.Н. Когана, В.О. Межуєва та ін.

Реабілітація – це «відновлення втраченої здатності, повернення певної якості після того, як вона, з якихось причин, зазнала негативних змін». Причини можуть бути політичні, психологічні, соціальні, педагогічні, медичні, культурні. Відповідно за характером процесу відновлення втрачених якостей (здатності, надій, статусу тощо) у реабілітації використовуються політологічні, психологічні, соціально-педагогічні, правові, медичні, культурні (спортивні) технології та методики.

Повернення особистості до суспільно-корисної діяльності, формування позитивного ставлення до життя, праці, навчання - основна ознака соціально-педагогічної реабілітації. Отже, метою статті є розкрити можливості застосування інформаційної

системи творів мистецтва в соціально-педагогічній реабілітації, що може бути як окремою культурною, творчою, духовною реабілітацією в системі соціально-психологічної, так і елементом комплексної реабілітації.

Набуває перспективності введення художньо-естетичної інформації музичних творів і творів інших видів мистецтва в реабілітаційні технології як окремого елементу реабілітаційної системи, так і самостійних технологій, використовуючи при цьому певні типи ХЕІ.

Відновлення втрачених соціально-психологічних якостей особистістю відбувається через корекційні процеси. Підтвердження нашої думки знаходимо в працях Є.П. Синьової, яка щодо питань реабілітації незрячих, співвідносить такі поняття, як психологічна реабілітація та психокорекція.

Соціально-педагогічна корекція відбувається відповідно до розуміння змісту соціально-нормативної поведінки особистості (дитини). Неадекватна соціально-нормативна поведінка може провокуватися певними недоліками характеру.

Різновиди недоліків характеру особистості викликають соціально-педагогічні та соціально-психологічні проблеми, що можна співвіднести й проілюструвати в такий спосіб:

Таблиця 1 – Співвідношення різновидів недоліків характеру та проблем особистості

№	Різновиди недоліків характеру	Проблеми
1	переважно емоційні	нестійкість, суперечливість, підвищена збудливість афектів, сильна гостра симпатія й антипатія до людей, імпульсивність вчинків, несамовитий гнів, лякливість і хворобливі страхи (фобії), байдужість, безучасність, песимізм і надмірна веселість, неохайність, педантизм, жагуче читання (прихильність до телевізора й комп'ютера)
2	переважно активно-вольові	болісно виражена активність, інтенсивна балакучість, постійне прагнення до насолод, відсутність визначеної мети, нестриманість, безцільна брехня, безглузде злодійство, катування тварин, зловтіха й знущання над оточуючими людьми, негативізм, деспотизм, надмірна недбайливість, замкнутість

Отже, докладно розглянемо сутність і зміст інформаційної системи твору мистецтва, яка має значні потенційні можливості в застосуванні певних типів інформації як у соціально-педагогічній корекції зокрема, так і соціально-педагогічній реабілітації загалом.

Твір мистецтва є носієм інформації, яка за своєю суттю неоднозначна і є складним структурним утворенням. Кожний з її елементів за своїм характером – *естетичний*, а причетність цього елементу до твору мистецтва визначає його як *художній*. Інформація твору мистецтва (усі її типи) позначається як художньо-естетична, така, що складає цілісну систему окремих типів інформації, тобто, твір мистецтва – це є інформаційна система.

Художньо-естетична інформаційна система твору містить у собі n-кількість потоків. Типи інформації (*пізнавальна, художня, естетична, інтелектуальна, емоційна, психологічна, морально-етична, індивідуально-авторська, прагматична, психоенергетична*) формують естетичну структурну організацію, що характеризується одночасністю й синтезом усіх цих елементів художньо-естетичної інформації (ХЕІ) твору мистецтва.

Рис.1. Структура художньо-естетичної інформації твору мистецтва

Існуючи одночасно й цілісно, усі типи художньо-естетичної інформації несуть повідомлення специфічного змісту. Пов'язують їх у загальний потік, у єдину систему «естетичне» і «художнє» (див. рис.1), тому що тільки «художня» характеристика відрізняє пізнавальний тип інформації твору мистецтва від пізнавальної інформації наукової статті. Повідомлення кожного типу інформації знаходяться в певних відносинах і зв'язках одне з одним. Існуючи в одночасній єдності, вони визначають цінність і значимість кожного. Пусковим механізмом дієвості інформаційної системи твору мистецтва є сприйняття (див. рис.2).

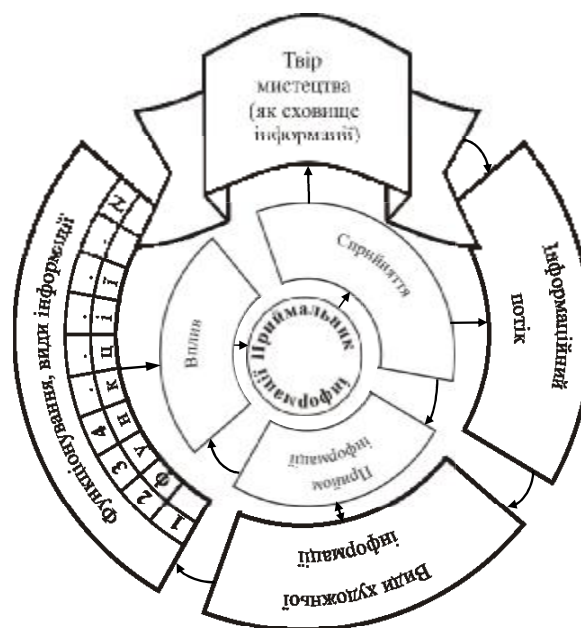

Рис.2. Механізм впливу інформаційної системи твору мистецтва на реципієнта

Сприйняття особистістю твору мистецтва, а точніше, зміст сприйняття, те що потрапляє до художньо-перцептивного поля індивіда, залежить від багатьох чинників. Такі особистісні характеристики, як світогляд, система особистісних ідеалів (суспільний, моральний, естетичний), ціннісні орієнтири, ставлення до життя загалом, морально-емоційна сфера (чутливість) характеризують вибірковість сприймання не тільки виду мистецтва й конкретного твору, але й того або іншого типу художньо-естетичної інформації цього твору.

Розглянемо докладніше характеристики основних типів художньо-естетичної інформаційної системи твору мистецтва та їх потенційні можливості.

Пізнавальна інформація. Об'єктивною стороною ХЕІ творів мистецтва є те, що мистецтво розповідає про різноманітні події й сторони життя та діяльності як окремих людей, так і суспільства загалом. У творах відбито події, факти (історичні, наукові тощо), емоційні і психологічні стани окремих людей, а також може бути переданий характер цілих епох. Отже, у кожному творі мистецтва закладена інформація-знання, тому цей вид інформації, який є елементом загального потоку ХЕІ твору, детермінується як *пізнавальна* інформація. Ця інформація – є своєрідною моделлю певної епохи. Вона й визначає ХЕІ загалом як вид соціальної інформації, тому що саме цей її тип близький до політичного, ідеологічного, економічного, наукового й інших видів соціальної інформації. Але це не просто економічна або політична інформація, вона є художньо-політичною інформацією (художньо-економічною інформацією тощо), тому що виражена в художній формі, а твір мистецтва в цьому випадку є одночасно носієм цієї інформації й засобом її передачі.

Пізнавальна інформація відображає:

- об'єктивні природні та соціальні явища навколишньої дійсності;
- умови людської життєдіяльності;
- звичаї, традиції певних народів і певного історичного періоду.

Інтелектуальна інформація, що міститься у творі, визначає рівень усвідомлення навколишнього світу, його розмаїття, складності й суперечливості. У ній закладена оцінка суспільно-соціальних, моральних, психологічних, естетичних явищ. Крім того, інтелектуальна інформація твору мистецтва – це матеріалізовані через розумову діяльність об'єктивні образи-уявлення про існуючу об'єктивну дійсність, у той же час, вихідним матеріалом для образів є різні сторони цієї дійсності.

Інтелектуальна інформація висвітлює аспекти:

- усвідомлення й осмислення навколишнього світу та його оцінка, що виражені через естетичне відношення й художню форму;
- усвідомлення ряду понять: поняття закономірності у сфері матеріально-просторових явищ; поняття правила, закономірність, закон у соціальних явищах і відносинах;
- робить упорядковуючий вплив на уявлення про соціальне й природне оточення, завдяки чому виробляється система поглядів і відносин, світогляду.

Інтелектуальна інформація є акумулятором розумової діяльності реципієнта, саме ця інформація народжує думки й стає ґрунтом для різних розумових операцій. Думки можуть бути:

- про призначення людини;
- про стосунки людей, про їхню долю;
- про себе;
- про зв'язок людини із суспільством, природою, Космосом, Богом.

Характер цих думок залежить від:

- художньої цінності твору й від його змістовного рівня;
- глибини інтелектуальної інформації, закладеної автором;
- художньо-естетичного досвіду й сприйнятливості реципієнта інформації.

Думки можуть стосуватися філософських узагальнень, теоретичних умовиводів або вузьких життєвих тем, суто особистісних проблем і побутових відносин. Різноманітність думок базується на різних розумових операціях. У процесі синтезу, порівняння й узагальнення клієнт поповнює свій тезаурус новими знаннями, що приходять до нього як результат його власної інтелектуальної діяльності, що в той же час ілюструє взаємозв'язок інтелектуальної інформації з пізнавальною.

Чуттєво-емоційна інформація за своїм змістом також неоднозначна, а виражена декількома аспектами.

По-перше, це повідомлення про почуття й емоції, що переживаються героями (персонажами) твору. Одержувач, який зчитує цей вид інформації, є свідком, спостерігачем за емоційними переживаннями героїв, простежує ситуативні спалахи емоцій і афектів персонажів у драматичній дії. Слідкуючи за дією, глядач (читач, слухач) спостерігає зміну почуттів героїв, переходу їх у амбівалентні (квазі-професійні ситуації соціального педагога).

Цей тип художньо-естетичної інформації дає можливість проникнути у внутрішній світ переживань людини. Це пов'язує емоційну інформацію з пізнавальною й психологічною. Побачити наче «під мікроскопом», «у розрізі» емоційні спади й піднесення, різноманітність і тонкість почуттів, які властиві різним типам людей, побачити не лише з боку, але й проникнути далеко вглиб, – таку унікальну можливість дає чуттєво-емоційна інформація твору:

- Динамічні види мистецтва представляють процес емоційно-почуттєвого переживання, його розвиток.
- Статичні мистецтва демонструють лише момент, ситуацію, але в ній утілена вся глибина, яскравість і повнота почуттів та емоцій тепер, у цю мить. І в процесі сприйняття як співтворчості, на підставі художнього домислу, через апперцепцію й прогнозування можна визначити, що саме передувало появі почуттів, зображених у цей момент, і який подальший їхній розвиток: чи переростуть вони в протилежні або зміняться на зовсім інші.

По-друге, емоційно-почуттєва інформація повідомляє про переживання, про почуттєвий світ автора. Твір мистецтва є результатом, насамперед, його емоційно-почуттєвої роботи, досвіду. Він (митець) немов би «вихлюпує» усе, що накопичилося в ньому, віддає те, що сформувалося (можливо в радості, а частіше – в душевних муках) як цілісне і єдине у своє творіння. І, здається, автор хоче бути не тільки зрозумілим глядачеві, але також, щоб реципієнт відчув те, що відчув він сам, пережив той емоційний стан, у якому він був.

Естетична інформація. Емоційно-почуттєва інформація органічно пов'язана з естетичною інформацією твору мистецтва, оскільки естетичне походить від грецького «*aisthetikos*» – «той, що відчуває, власний». Естетична інформація визначає характер усіх видів інформації, закладених у творі мистецтва.

Індикатором естетичної інформації є:

- краса;
- естетичне.

Зміна прекрасного, краси тягне за собою зміну самої суті естетичної інформації. Вона також чуттєво реагує на заміну або найменше змінювання засобів художньої виразності. Не обов'язково це оцінна зміна (гірше-краще). Зміна будь-яких засобів художньої виразності (темпу, ритму і т.п.) веде до появи нової якості, а отже, і нової за

своїм змістом естетичної інформації, а це конкретна взаємозалежність від такого виду інформації, як художня.

Художня інформація. Повідомлення про художню виразність твору мистецтва й ступеня його естетичної цінності несе художня інформація.

Художня виразність твору мистецтва є сутнісною стороною художньої інформації. Змістовний аспект художньої інформації складають:

- ідея твору;
- художній образ;
- художньо-зображальні засоби.

Художня інформація відбиває причинно-наслідковий зв'язок між образом і твором. Художній образ несе інформацію про ті чи інші явища навколишньої дійсності, про ціннісно-пізнавальні уявлення, про емоційне й інтелектуальне ставлення художника до світу.

Знак у творі мистецтва є носієм інформації, що закладена в словах, кольорах, звуках, жестах і є узагальненим результатом творчого пошуку митця.

Художня інформація орієнтує слухача, читача, глядача:

- на жанр,
- вид мистецтва,
- стиль,
- манеру митця.

За характером інформації, отриманої від художньо-зображальних засобів твору, можна визначити його автора.

Індивідуально-авторська інформація. Твір мистецтва – це продукт, результат життєвого пошуку, ставлення й поглядів художника на навколишній світ. Інформація про митця закладається в кожному творі, не залежно від того, чи є він автобіографічним. Внесення інформації автором про себе відбувається як на усвідомленому, так і на підсвідомому рівні. Тому відомості про особистість художника є сутністю розглянутого типу інформації.

Зміст індивідуально-авторської інформації складають декілька компонентів:

- світоглядний,
- психологічний,
- естетичний,
- емоційно-почуттєвий,
- професійно-художній.

1. Через твір художник передає своє суб'єктивне відношення до світу, виражає свої погляди на різні події: політичні, економічні, побутові (життєві), культурні, наукові тощо. Це можуть бути погляди релігійного або атеїстичного характеру, ідеалістичного або матеріалістичного.

На цьому інформативному рівні автор може представляти реципієнту свої погляди на майбутнє, і, таким чином, інформація буде носити прогностичний характер.

2. Психофізіологічний прошарок інформації розкриває внутрішній стан автора, його проблеми як психологічного рівня (внутрішній конфлікт, самотність, розчарування, що знаходяться глибоко в підсвідомості й накладають відбиток на особистісні характеристики художника), так і фізіологічного (патопсихологічні порушення: шизофренія, параноя, сексуальні розлади). Ці проблеми знаходяться глибоко в підсвідомості й накладають відбиток на особистісні характеристики митця.

3. Емоційність, чуттєвість, темперамент автора передається через цілісну художню тканину твору. У музичних творах індивідуально-авторська інформація відбиває емоційно-почуттєвий стан композитора. Почуття закоханості, ностальгії, тривожності «зчитуються» як у всій творчості, так і в окремому творі.

4. Естетичний компонент індивідуально-авторської інформації демонструє уявлення композитора, письменника, художника про красу, прекрасне. У цьому типі інформації розкриваються естетичні цінності, установки, уявлення про естетичний ідеал автора. Естетичний компонент розкриває естетичні смаки художника.

5. Інформацію про стильові особливості, про творчу манеру, про специфіку роботи з художнім матеріалом дає професійно-художній компонент. За ним ми судимо про рівень професійної майстерності художника, про його вміння володіти тими або іншими технічними, художніми прийомами, які притаманні кожному виду мистецтва. Такий вид інформації розкриває задум автора й демонструє професійне вміння втілення ідеального, сутнісного змісту у формально-знакову структуру.

Індивідуально-авторська інформація також може містити відомості зовнішньо-описового плану, що дають візуальне уявлення про автора. Така інформація більш властива для живопису (автопортрети). У літературі вона подана у вигляді словесного опису.

Морально-етична інформація. Основні категорії етики «добро» і «зло» тісно переплітаються з категоріями естетики «прекрасне» – «потворне», «піднесене» – «нище» і матеріалізуються у творі мистецтва на рівні змісту й форми. Більш яскраво такий вид інформації представлений у літературі й образотворчому мистецтві (зокрема, живописі), театрі, кіномистецтві, опері тощо. У цих видах мистецтва найбільш ілюстративно представлена інформація:

- про способи нормативної регуляції дій людини в суспільстві;
- про моральність і мораль як особливі форми суспільної свідомості;
- про тип суспільних відносин (поведінки).

Структуру змісту морально-етичної інформації складають такі компоненти, як:

- повідомлення про моральні норми, поняття, знання, судження;
- передача в художній формі моральних почуттів і емоцій;
- відображення поведінкових дій людини.

Види мистецтва подають інформацію адресату про різні сфери громадського життя, де мораль регулює поведінку й свідомість людини: простежуються стосунки в родині, побуті, політиці, внутрішньогрупових і міжкласових відношеннях. Характерною для цього типу інформації є можливість перенесення і занурення в різні морально-етичні умови, пов'язані зі специфічними історичними, політичними, економічними особливостями зображуваної епохи (часу), країни, народності (національності) тощо. Ця інформація допомагає досягнути внутрішні моральні переживання героїв творів: їхні сумніви, незадоволення, розчарування, муки сумління, гризоту й каяття.

Психологічна інформація. Психологічна інформація дає змогу побачити й оцінити спонукання й наміри, мотиви вчинків, розглянути хід думок і шлях, яким герой прийшов до певного рішення. Морально-етична інформація в тандемі з психологічною, немов би «анатомує» перед читачем, глядачем внутрішній зміст вчинків людей у повсякденному житті через художні образи. Перед реципієнтом розкриваються окремі ситуації, що вимагають морального вибору, а також величезний історичний досвід формування загальнолюдських нормативно-регуляційних відносин.

Як у реальному житті, так і у творі мистецтва, що відбиває це життя, в основі моральних вчинків, суджень, оцінок лежать психологічні механізми, що дуже часто розкривають їхній характер і зміст. Такі механізми розвитку особистості, як

наслідування, рефлексія, ідентифікація, самоконтроль, визначають вчинки й дії людини як у реальних життєвих ситуаціях, так і безпосередньо у творі мистецтва.

Психологічна інформація твору – це інформація про психологічні проблеми й психологічні особливості героїв твору певного історичного періоду та суспільства, яке зображується, що і є сутнісною стороною цієї інформації. Психологічні проблеми охоплюють широкий спектр відносин людини із суспільством, людини з природою, людини із самою собою. Такі компоненти і є змістом психологічної інформації твору мистецтва:

- людина ↔ суспільство: міжособистісні стосунки (ділові, особисті), конфлікти, психологічна атмосфера, агресивність тощо;
- людина ↔ природа: агресивність, виживаність, «царювання», оволодіння людиною багатствами природи тощо;
- людина «Я ↔ я»: воля й безвільність, страхи й тривоги, самотність, сором'язливість, незадоволеність тощо.

Мистецтво наділене унікальною здатністю надати реципієнтові змогу, через психологічну інформацію, що містить у собі відомості про стан людини, простежити як за помітними зовні, так і внутрішніми психологічними змінами особистості, залежно від специфіки виду мистецтва.

Психологічна інформація твору розкриває внутрішній психологічний стан персонажів, дає змогу якомога більше наблизитися до тих психологічних явищ, які в реальному житті є недоступними ні для психолога, ні для соціального педагога, ні для лікаря.

Психоенергетична інформація. Аксиоматичним є твердження, що мистецтво впливає на психіку людини. Це може бути як позитивний, добродійний, так і негативний вплив - психоенергетичний різновид інформації твору. Твір несе певну енергетику, її вплив на людину здійснюється на психофізіологічному рівні й рівні біотоків. Якщо розглядати людину й твір мистецтва як відкриті системи (відкрита система – система, що має змогу передавати інформацію), то вони мають такі загальні характеристики, як ритм, колір, звук. Ритм є основою біологічного існування людини, і як тільки порушується ритм биття серця, починаються проблеми на фізичному рівні (з'являються різного роду захворювання). Крім того, поняття ритму пов'язане зі способом життя людини, з так званими біоритмами, їх порушення веде до безсоння, млявості, зниження працездатності тощо.

У мистецтві ритм є засобом художньої виразності, що детермінує зміст художньої думки й в літературі, зокрема, в поезії, в музиці, в образотворчому мистецтві.

Колір і звук, їх сприйняття людиною, визначають можливість орієнтації її в навколишньому світі, а також - її дії й поведінку. Теж саме можна сказати про форму. Розташовані в певній системі, яка і складає твір мистецтва, художні виразні засоби, впливають на емоційно-почуттєву сферу людини, котра надає руху інтелектуальній і фізіологічній сферам. Емоції – це свого роду енергія, тому носіями інформації про характер цієї енергетики є знакові системи й символи мистецтва.

Компонентами її змісту є інформація про енергію, яка впливає:

- на фізіологію,
- на свідомість,
- на емоції й почуття (психологічні стани).

Психоенергетичний тип інформації твору несе повідомлення про енергетику (негативну або позитивну), яка міститься в ньому й впливає на людину, що й відбиває сутність цього типу інформації.

Сприйняття й переробка інформації про енергетику позитивного характеру, закладеної у творі мистецтва, сприяє компенсаторним можливостям організму людини.

Однак, такий стиль музичного мистецтва, як рок, несприятливо впливає на розвиток особистості на психофізіологічному рівні: вплив року сприяє порушенню підкоркових структур головного мозку з неадекватними біологічними реакціями, різкому зростанню збудливості центральної нервової системи, стресовому підвищенню секреції залоз: щитовидної й підшлункової, порушенню реалізації м'язової системи; викликає агресивність і безвільність, тривожність і байдужість, меланхолію й неконтрольовану активність, бездумність і легковажність, бажання розважатися.

Цей тип інформації підсилює катарсисний (очищуюче-терапевтичний) ефект твору. Безумовно, ступінь впливу й сприйняття психоенергетичної інформації залежить від індивідуальних особливостей суб'єкта сприйняття, а саме:

- сприйнятливості,
- чуттєвості,
- художньо-естетичної освіченості й досвіду.

Прагматична інформація. Інформація, що несе повідомлення й міру практичної значущості для суб'єкта, що її сприймає. Тому змістом прагматичної інформації є:

- цінність;
- корисність.

Цінність і корисність як компоненти характеризуються з кількох аспектів:

- об'єктивно-суб'єктивного;
- якісного (позитивне, негативне).

Об'єктивно-суб'єктивний аспект виражається в значущості відомостей, що закладені в потоках ХЕІ як для всього людства, так і для окремої особистості. Об'єктивність визначає цінність і корисність певних (а в деяких випадках і всієї інформаційної системи) типів інформації твору протягом тривалого історичного часу, і для кожного покоління становить інтерес та є джерелом нового, пізнавального, що, власне, і встановлює міру цінності твору мистецтва як інформаційної системи. Суб'єктивність цінності і корисності, які складають прагматичну інформацію, встановлює вагомість цього типу інформації для окремого реципієнта. Характер і зміст сприйняття прагматичної інформації буде залежати від особистості: її емоційності, сприйнятливості, інтелектуальності, художньої досвідченості.

Прагматична інформація:

- а) розкриває актуальні проблеми суспільства загалом й окремої особистості;
- б) відображає повідомлення про постановку й вирішення проблем привнесення естетичного начала в різні сфери життєдіяльності людини;
- в) несе відомості про відображення зв'язку мистецтва з життям, про естетично організуючий вплив мистецтва на навколишній світ;
- г) прагматична інформація визначає міру розважальності окремих творів мистецтва, міру споживчої декоративності.

Потік прагматичної інформації стимулює в реципієнта потребу в інших видах діяльності, активізує потенціал особистості. Розгляд твору мистецтва читачем, глядачем, слухачем як реалізацію нездійснених бажань і фантазій, здійснюється через корисність, що є властивістю прагматичної інформації.

Спектр застосування інформаційної системи творів мистецтва в професійній діяльності соціального педагога досить широкий. У діагностиці ставлення до соціальних норм, суспільних цінностей, ставлення до себе й навколишнього актуального соціуму може бути використана морально-етична, індивідуально-авторська, прагматична інформація. Сприйняття самого себе й людей, з якими здійснюється взаємодія клієнта, оцінюється через прийом клієнтом емоційної та психологічної інформації. Зіставлення і порівняння

характеру сприйняття різних типів інформації дає уявлення про тотожність або розбіжності у сформованих стосунках.

Музичне мистецтво, зокрема, може бути застосовано в роботі соціального педагога на декількох рівнях: по-перше, можна використати художньо-естетичну інформацію музичного твору як рецептивну музикотерапію; по-друге, - застосувати ХЕІ в активній груповій музикотерапії як спонтанній грі на певних музичних інструментах. Ці рівні використання інформаційної системи творів мистецтва як професійного інструменту соціального педагога мають процесуальну спрямованість у соціально-педагогічній діяльності, тому входять до змісту вказаних вище типів реабілітаційних технологій. Також, інформаційна система як творів музичного мистецтва, так і літератури, може служити каталізатором у процесі активізації стінічних емоцій.

Отже, розглянуте змістовне наповнення типів художньо-естетичної інформації творів мистецтва говорить про певні потенційні можливості в застосуванні як інформаційної системи творів мистецтва загалом, так і окремих типів інформації в соціально-педагогічній реабілітації, а також в інших видах професійної діяльності соціального педагога. Цікавою, на наш погляд, може бути робота соціального педагога з гармонізації стосунків у родині на матеріалі художньо-естетичної інформації. Цей інструмент є одним із засобів реабілітації деформованих комунікативних зв'язків, а саме: у рішенні проблем сімейного лідерства, стосунків дітей і батьків, проблем подружнього спілкування, стосунків у родині, відносинах між старшим поколінням і молодшим, проблем адаптації молодого чоловіка й жінки та ін. Цей напрям має перспективу в науковому дослідженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алвин Д., Уорик Э. Музыкальная терапия для детей с аутизмом / Д. Алвин, Э. Уорик.- М. : Теревинф, 2004. – 142 с.
2. Биран В.П. Инвалидность при патологии органа зрения и реабилитация слабовидящих и слепых / В.П. Биран. – Минск : Беларусь, 2009. – С. 24.
3. Вовканич А.С., Трач В.М., Тупайло Г.В. Програма підготовки спеціалістів-реабілітологів / Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції / А.С. Вовканич, В.М. Трач, Г.В. Тупайло. – К. : А.Л.Д., 1995. – С. 38.
4. Гильд С.А., Орловская Н.С. Социально-трудовая реабилитация на предприятиях ВОС / С.А. Гильд, Н.С. Орловская. – М. : ВОС., 2003. – С. 5-34.
5. Кантор В.З. Самодетельный художественный коллектив как фактор социальной реабилитации слепых и слабовидящих : Дис. канд. пед. наук. / В.З. Кантор. – Л. , 2009. – 163 с.
6. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка: Навч. посібник / Л.Г. Коваль, І.Д. Зверева, С.Р. Хлебик.– К. : ІЗМН, 1997. – 392с.
7. Коган Л.Н. Человек и его судьба/ Л.Н. Коган. - М. : Мысль, 2008. – С. 165.
8. Локарева Г.В. Художественно-эстетическая информация как педагогическая проблема / Г.В. Локарева.- Монография. – Запорожье : ЗДУ, 2001. – 254с.
9. Локарева Г.В. Художньо-естетична інформація в підготовці соціального педагога до професійного спілкування: теорія та практика: Монографія / Г.В.Локарева. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – 376 с.
10. Реабілітація дітей з функціональними обмеженнями засобами мистецтва / За ред. проф. А.Й. Капської. – К. : ДЦССМ,2002. – 96 с.
11. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика / В.И. Петрушин: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2000. – 176с.